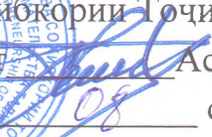

“Тасдиқ мекунам”
Ректори Донишгоҳи байналмилалии
сайёҳӣ ва соҳибкорӣ Тоҷикистон,
д.и.и., дотсент Асрорзода У.С.
соли 2025

ТАҚРИЗИ

**муассисаи пешбар ба диссертатсияи Раҳматзода Мавзунахон Даврон дар
мавзуи “Мукаммалгардонии методикаи ташкили баҳисобгирӣ ва аудити
сармояи худӣ” барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои иқтисодӣ
аз рӯйи ихтисоси 08.00.08 – Баҳисобгирӣ муҳосибӣ ва аудит**

**Мутобикати муҳтавои диссертатсия ба ихтисос ё соҳаи илм, ки аз
рӯйи он диссертатсия ба ҳимоя пешниҳод шудааст.**

Диссертатсияи Раҳматзода Мавзунахон Даврон ба бандҳои зерини
Шиносномаи номгӯйи ихтисосҳои Комиссияи олии аттестатсионии назди
Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз рӯйи ихтисоси “08.00.08 –
Баҳисобгирӣ муҳосибӣ, аудит” мутобикат мекунад: 1.1. Парадигмаҳои
ибтидоӣ, концепсияҳои асосӣ, принципҳои бунёдӣ постулатҳо ва қоидаҳои
баҳисобгирӣ муҳосибӣ; 1.3. Асосҳои методологӣ ва вазифагузориҳои
мақсадноки баҳисобгирӣ муҳосибӣ; 1.7. Баҳисобгирӣ муҳосибӣ (молиявӣ,
идоракунӣ, андозӣ, корпоративӣ ва ғайра) дар корхонаҳои шаклҳои
ташкилию ҳуқуқияшон гуногун, ҳамаи соҳаҳо ва сатҳҳо; 3.2. Асосҳои
назариявӣ ва методологӣ, вазифагузориҳои мақсадноки аудит, назорат ва
бозрасӣ; 3.9. Рушди методологияи комплексии методҳои аудит, назорат ва
бозрасӣ.

Муҳимияти мавзуи таҳқиқоти диссертатсионӣ.

Дар замони муосир, вобаста ба шаклҳои гуногуни молиякунӣ масъалаи
ташаққул ва истифодаи самараноки сармояи худӣ дар корхонаҳо муҳим
арзёбӣ мегардад. Дар навбати худ, идоракунӣ оқилонаи сармояи худӣ
тақмили низоми баҳисобгирӣ муҳосибӣ, таҳлил ва аудитро талаб мекунад.
Баҳисобгирӣ, таҳлил ва аудити сармояи худии корхонаҳо, ки унсурҳои ба ҳам
алоқаманди низоми идоракунӣ мебошанд, барои таҳияи сиёсати стратегӣ

сармоягузорӣ ва молиявӣ дар сатҳҳои микро ва макроиқтисодии кишвар заруранд. Набудани стандартҳои миллӣ дар соҳаи баҳисобгирӣ ва аудити сармояи худӣ, бисёр масъалаҳои ҳалношуда дар робита ба методологияи баҳисобгирии муҳосибӣ ва аудит, муносибати бениҳоят салоҳиятона ва эҷодкоронаро ба ташкили баҳисобгирии муҳосибӣ ва ҳаҷми ҷузъиёти он барои инъикоси муносиби сармояи сармоягузорӣ ва ҷамъшуда дар ҳисоботи молиявӣ, гузаронидани таҳлили ҳамаҷонибаи иқтисодӣ ва аудити бонизомро талаб мекунад.

Дар робита ба гузариш ба стандартҳои байналмилалӣ ҳисоботи молиявӣ ва аудит, тақмил додани методологияи баҳисобгирӣ, таҳлил ва аудити сармояи худӣ низ зарур аст. Истифодаи ин стандартҳо ба таҳкими «шаффофияти» молиявии корхонаҳо ва дар натиҷа ҷалби сармоя мусоидат мекунад. Ин тақозо менамояд, ки методикаи баҳисобгирӣ ва аудити ҷузъҳои сармояи худӣ мукамал карда шавад, ки барои муайян кардани тамоюлҳои манфӣ ва қабули қарорҳои муассири идоракунии барои бартараф кардани онҳо мусоидат меkunанд. Дар робита ба гуфтаҳои боло, қайд намудан ба маврид аст, ки дар мубрамияти мавзӯи мазкур шубҳа ҷой надорад ва он метавонад, ки дар ташаккули низоми баҳисобгирӣ ва аудити сармояи худӣ аҳамияти назарраси илмӣ дошта бошад.

Натиҷаҳои мушаххаси илмӣ довталаб ба дараҷаи илмӣ пеш аз ҳама, аз наwgониҳои илмӣ бармеоянд. Навовариҳои илмӣ тадқиқот аз асосноккунии комплексӣ ва рушди асосҳои назариявӣ-методологияи ташкили баҳисобгирӣ ва аудити сармояи худии субъектҳои хоҷагидор дар шароити истифодаи СБҲМ ва таҳияи тавсияҳои амалӣ оид ба тақмили методологияи ташкили баҳисобгирӣ ва аудити сармояи худӣ, тибқи талаботи СБҲМ иборат аст. Натиҷаҳои муҳимми таҳқиқоти муаллиф, ки барои ҳимоя пешниҳод карда мешаванд, инҳоянд:

- таҳлили комплекси равишҳои илмӣ ба тафсири моҳияти сармояи худӣ дар асарҳои муҳаққиқони рус ва олимони байналмилалӣ анҷом дода шуда, ки дар асоси он: концепсияи мукамали инъикоси СҲ дар

баҳисобгирии муҳосибӣ ташаккул ёфтааст; таърифи мафҳуми макур пешниҳод шудааст: сармояи худӣ фарқи байни маҷмуи дороиҳо ва уҳдадориҳои корхонаро, ки ба соҳибони он тааллуқ доранд ва дар оянда ба иқтисодиёт фоида меоранд, ифода мекунад.

- заминаҳои меъёрӣ-ҳуқуқии танзими баҳисобгирии сармояи худӣ дар санади меъёрӣ-ҳуқуқӣ амиқ муқаррар гардида, тартиби баҳисобгирии ташаккул, ҳаракат, тағйирёби тартиби инъикос ва эътироф намудани ҷузъиёти сармояи худӣ дар ҳисоботи молиявӣ ва ба талаботи стандартҳои байналмилалӣ мувофиқат намудани онҳо, тавсияҳои амалӣ пешниҳод карда шудаанд;

- дар асоси омӯзиши таҷрибаи хориҷии баҳисобгирии сармояи худӣ, самтҳои ташаккули ҷузъҳои сармояи худӣ, аз ҷумла тартиби бозхаридаи саҳмияҳои худӣ, пардохти андозҳои мавқуфгузошташуда, азнавбаҳодиҳии дороиҳои ғайригардон, грантҳои сармоягузорӣ ва имтиёзҳои махсуси андозӣ, самтҳои истифодабарии он дар амалия тавсия дода шудааст;

- ҳолати имрӯзаи ташкили баҳисобгирии сармояи худӣ таҳлил гардида, модели таъминоти ташкилӣ-методии баҳисобгирии сармояи худӣ коркард шудааст. Инчунин, пешниҳод гардидааст, ки ба ҳисоби 33010 «Саҳмияҳои оддӣ» ва 33020 «Саҳмияҳои имтиёзнок», ҳисоби тартиби сеюми таҳлилӣ, барои ҳисобгирии саҳмияҳои эълоншуда, вале паҳннашуда, ҳисоби контрпассивии тартиби дуюм 33091 «Саҳмияҳои эълоншудаи паҳннашуда» кушода шаванд; усули ташкил ва пешбурди баҳисобгирӣ дар ин ҳисобҳо асоснок пешниҳод гардидааст;

- Таҷрибаи ошкор кардани маълумот ва таҳлили интиқодии он дар бораи сармояи худӣ гузаронида шуд, ки дар ҷараёни он:

✓ тарафҳои қавӣ ва заифи пешниҳоди маълумот, бо назардошти муайян кардани ҷанбаҳои мушкили ифшои иттилоот муайян карда шуданд;

✓ тавсияҳои методӣ оид ба такмили ҳисобот дар асоси низомнокии рӯйхати шарҳҳои ҳатмӣ ба моддаҳои сармояи худӣ, таҳия карда шуданд

✓ маҷмуи чораҳо оид ба мутобиқсозии ҳисобот ба талаботи СБҲМ пешниҳод карда шудааст, ки шакли такмилёфтаи пешниҳоди маълумотро дар заминаи шарҳи васеи таҳлили он дар бар мегирад

- сарчашмаи иттилоотии аудити сармояи худӣ аз рӯйи унсурҳои асосии он ба низом дароварда шуда, роҳҳои мукамалгардонии таъминоти иттилоотии чараёни аудити сармояи худӣ дар асоси санадҳои меъёрию ҳуқуқӣ, сабткунакҳои баҳисобгирии таркибӣ ва таҳлилӣ, ҳисоботи молиявӣ, иттилооти ғайриҳисобгирӣ асоснок ва коркард шудааст;

- роҳҳои такмилдиҳии асосҳои ташкилии методикаи аудити сармояи худӣ бо муайян кардани давраҳои асосии санҷиши аудитории сармояи худӣ, схемаи объектии аудити сармояи худӣ дар боҳамалоқамандӣ коркард гардида, расмиёти мушаххаси аудиторӣ ҳангоми гузаронидани аудити сармояи худӣ пешниҳод шудааст.

Саҳми илмӣ довталаб дар ҳалли масъалаи илмӣ ё коркарди проблемаи илмӣ бо арзёбии аҳамияти он

Саҳми шахсии унвончӯ, дар ҷамъбасти маълумот, ба низом даровардан, аниқ ва пурра кардани равишҳои назариявӣ ва амалӣ оид ба такмилдиҳии методикаи баҳисобгирии муҳосибӣ ва аудити сармояи худӣ бо назардошти шаклҳои гуногуни моликияти корхонаҳои амалкунандаи Ҷумҳурии Тоҷикистон ва инъикоси он дар ҳисоботи молиявӣ дар мутобиқат бо талаботҳо ва принсипҳои СБҲМ ифода меёбад.

Дар ин замина, дар асоси ҷамъбасткунӣ ва таҳлили маводи таҳқиқӣ самтҳои асосии такмили тартиби баҳисобгирии муҳосибӣ ва аудити сармояи худӣ муайян, тавсияҳои мушаххас оид ба такмили методикаи баҳисобгирӣ ва аудити сармояи худӣ дар шароити татбиқи талаботҳои СБҲМ дар ҳисоботи молиявӣ таҳия, мукамалгардонии асосҳои меъёрӣ-ҳуқуқии тартиби баҳисобгирии муҳосибӣ ва аудити сармояи худӣ дар корхонаҳои ватании шакли моликиятшон гуногун коркард гардидаанд.

Ҳамчунин, иштироки бевоситаи унвончӯ дар таҳқиқотҳои илмӣ гузаронидашуда дар корхонаҳои ватании малакат, наشري мақолаҳои илмӣ оид ба мавзӯи диссертатсия, баромад бо маърузаҳои илмӣ дар конференсҳои илмӣ назариявӣ, илмӣ-амалии ҷумҳуриявӣ ва байналмилалӣ саҳми илмӣ ўро ифода менамояд.

Натиҷаҳои мушаххаси илмӣ (бо нишон додани навлонӣ, аҳамияти илмӣ ва амалии онҳо), ки барои он ба довлалаб додани дараҷаи илмӣ дархостшаванда мумкин аст.

Диссертатсияи тақризшаванда аз муқаддима, се боб, хулоса, рӯйхати адабиёт иборат мебошад. Муҳтавои асосии таҳқиқот дар 185 саҳифаи чопи компютерӣ оварда шуда, дар он 20 ҷадвал ва 15 расм ифода ёфта, рӯйхати адабиёт 183 сарчашмаро фарогир мебошад.

Дар муқаддима мубраммияти мавзӯи диссертатсия ва сатҳи омӯзиши он асоснок карда шуда, мақсад, вазифаҳо, объект, предмет ва усулҳои таҳқиқот мӯйян шудаанд, инчунин муқаррароти дорои навлонии илмӣ ва аҳаммияти назариявӣю амалии диссертатсия инъикос гардидаанд ва маълумот оид ба тавсиби натиҷаҳои таҳқиқот пешниҳод карда шудаанд (с. 4-13).

Дар боби якуми диссертатсия «**Асосҳои назариявии ташкили баҳисобгирии сармояи худӣ**» унвончӯ ба таҳқиқи сармояи худӣ ҳамчун объекти баҳисобгирӣ ва аудит, танзими меъёрӣ-ҳуқуқии баҳисобгирӣ ва аудити сармояи худӣ, инчунин таҷрибаи байналмилалии баҳисобгирии сармояи худиро мавриди баррасӣ қарор додааст. Аз ҷумла, муаллиф таърихи пайдоиши мафҳуми «сармоя»-ро дар илми иқтисодиёт ва баҳисобгирӣ, назарияҳо ва консепсияҳои гуногуни сармояро таҳлилу баррасӣ намудааст ва мафҳуми саҳеҳи муаллифии сармояи худиро дар низоми баҳисобгирии муҳосибӣ пешниҳод намудааст ва онро ҳамчун объекти калидии низоми баҳисобгирии муҳосибӣ ва нишондиҳандаи ҳисоботи молиявӣ таъкид намудааст. Дар ин замина, муҳиммияти ин нишондиҳандаро дар фаъолияти корхонаҳои шакли моликиятшон гуногун ба инобат гирифта, тартиби

баҳисобгирии маблағ, ҳуқуқи моликият, танзими меъёрӣ-ҳуқуқии он дар шароити истифодабарии СБҲМ-ро муқаррар намудааст (саҳ. 23).

Ҳамчунин дар ин боб, унвонҷӯ унсурҳои сохтори таркиби сармояи худӣ корхонаро мавриди таҳлилу баррасӣ қарор дода, онро ба ду қисмат ҷудо намудааст ва дар натиҷаи омӯзиши баҳисобгирии сармояи худӣ дар мамолики гуногун ва амалияи корхонаҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон ба хулоса омадааст, ки методикаи истифодабарии ҳисобҳои амалкунанда мутобикӣ СБҲМ, ки дар мамолики хориҷӣ барои баҳисобгирии сармояи худӣ истифода мешаванд, ба муқаррароти концепсияи пешниҳоди ҳисоботи молиявӣ пурра мувофиқат намекунад (саҳ. 28).

Унвонҷӯ қайд менамояд, ки вобаста ба масъалаи баҳисобгирии сармояи худӣ ва ҷузъиёти он олимони ватанӣ гарчанде таҳқиқотҳои назариявӣ анҷом дода бошанд ҳам, коркардҳои амалӣ оид ба тартиби баҳисобгирии ҷузъиёти сармояи худӣ, тартиби баҳодихӣ, баҳисобгирии таҳлилӣ ва инъикоси он дар ҳисоботи молиявӣ таҳқиқи амиқро талаб менамояд. Дар расми 1.2.1 - Танзими меъёрию ҳуқуқии баҳисобгирӣ ва аудити сармояи худӣ муаллиф санадҳои меъёрӣ-ҳуқуқии сатҳи миллӣ ва байналмилалиро мавриди баррасӣ қарор дода, таъкид менамояд, ки вобаста ба шакли моликият корхонаҳо имконият доранд усулҳои гуногуни баҳисобгирӣ ва баҳодихии сармояи худиро интихоб ва амалӣ намоянд (саҳ. 33). Санадҳои меъёрии танзимкунандаи соҳа ва талаботҳои СБҲМ мавриди баррасӣ қарор дода шуда, баъзе мушкилот ва масъалаҳои баҳснок мавриди таҳлил қарор дода шудаанд ва таъкид карда шудааст, ташкил ва методикаи пешбурди баҳисобгирии муҳосибии сармояи худӣ ва мутобик намудани он ба меъёрҳои СБҲМ ба рушди минбаъдаи корхонаҳо мусоидат хоҳад намуд (саҳ.46).

Таҷрибаи байналмилалӣ ва таҳқиқоти олимони хориҷӣ ва ватанӣ, моделҳои амалкунандаи умумичаҳонии баҳисобгирии муҳосибӣ оиди баҳисобгирӣ ва ташаккули ҳисобот оид ба сармояи худӣ мавриди омӯзиш қарор дода шуда, оиди мукамалнамоии методикаи баҳисобгирии сармояи худӣ дар шароити рақамикунонии иқтисодиёт таъкид карда шудааст (саҳ. 50).

Инчунин, тартиби баҳисобгирии сармояи худӣ ва дар ҳисоботи молиявӣ инъикос намудани моддаҳои он дар мамолики гуногун таҳлил карда шуда, унвонфу ба хуласа омадааст, ки ба ташаккули баҳисобгирии сармояи худӣ унсурҳои гуногун, ба монанди модели истифодашавандаи баҳисобгирӣ, шакли моликияти корхона, тавзеҳот ба ҳисоботи молиявӣ, ислоҳоти низоми баҳисобгирӣ ва дигар омилҳо таъсир мерасонанд ва дар баробари ин методологияи баҳисобгирии он дар сатҳи меъёрҳои милли амалӣ карда мешавад (саҳ. 62).

Боби дууми диссертатсия, ки «Такмилдиҳии методикаи ташкили баҳисобгирии муҳосибии сармояи худӣ» номгузорӣ гардидааст, унвонҷӯ ҳолати муосири ташкил ва методикаи пешбурди баҳисобгирии сармояи худиро таҳлил намуда, қайд менамояд, ки низоми муосири баҳисобгирӣ иттилооти зарурӣ оид ба сармояи худӣ, унсурҳои алоҳидаи онро дар ҳисобҳои баҳисобгирии муҳосибӣ ва ҳисоботи молиявӣ пурра инъикос карда наметавонад. Унвонҷӯ қайд менамояд, ки олимони ватанӣ ин масъаларо танҳо дар китобҳои дарсӣ баррасӣ намудаанд ва саҳми олимони хориҷиро дар таҳқиқоти тартиби пешбурди баҳисобгирии сармояи худӣ ва инъикоси он дар ҳисоботи молиявӣ таҳлил намудааст.

Муаллиф тавассути нақшаи ҳисобҳои амалкунанда баҳисобгирии унсурҳои алоҳидаи баҳисобгирии самояи худиро таҳлил намуда, пешниҳод менамояд, ки бо мақсади дар низоми ягона инъикос намудани сармояи эълоншуда ва андӯхташуда номгӯии зерҳисобҳо мушаххас карда шаванд (саҳ. 66). Инчунин, унвонҷӯ дар расми 2.1.3. - Модели ташкилӣ-методи баҳисобгирии сармояи худиро пешниҳод намудааст, ки ба талаботҳои СБҲМ ва санадҳои меъёрии амалкунанда мутобиқат мекунад ва дар расми 2.1.4 амсилаи мукамалгардонидашудаи баҳисобгирии сармояи худӣ мутобиқи СБҲМ оварда шудааст, ки барои истифодабарии амалӣ қобили қабул мебошад (саҳ. 69-71).

Дар асоси таҳлили ҳисобҳои амалкунандаи унсурҳои сармояи худӣ муаллиф ҳисобҳои таҳлилии алоҳидаро пешниҳод намудааст, ки унсурҳои

сармояи худӣ вобаста аз моҳияти иқтисодӣ ва ҳуқуқияшон дар ҳисобҳо инъикос карда шаванд ва истифодабарандагони манфиатдор маълумоти саҳеҳ барои қабули қарорҳои идоракунӣ гирифта тавонанд (сах. 73).

Инчунин унвончӯ, доир ба тартиби баҳисобгирӣ ва ташаккули сармояи худӣ дар саҳомии шакли кушода таҳлили васеъ гузарондааст. Дар расми 2.2.1. - Сохтори сармояи худӣ мутобиқи СБҲМ таҳия гардидааст, ки сармояи худӣ дар ҳисобгирӣ мутобиқи СБҲМ ва СББМ аниқу возеҳ нишон дода шавад (сах. 84). Пешниҳоди муаллифӣ оид ба тағйиру иловаҳо ба санадҳои меъёрӣ оид ба таркиби унсурҳои сармояи иловагӣ, ки дар қадвали 2.2.4 оварда шудааст, зарурати тағйиротро дар таркиби сармояи иловагӣ пешбинӣ менамояд ва дар ин замина низоми ҳисобҳои таҳлилӣ дар қадвали 2.2.5 ва мукотиботи зерҳисобҳо дар қадвали 2.2.6 пешниҳод карда шудааст (сах. 89-91), ки ба мақсад мувофиқ аст.

Дар боби мазкур, унвончӯ тавзеҳоти иттилоот оид ба сармояи худӣ дар ҳисоботи молиявии корхонаҳои саноатиро таҳлил намуда, оид ба ворид намудани тағйирот ба таркиби ҳисобот оид ба ҳолати молиявӣ пешниҳоди мушаххас дар қадвали 2.3.2. намудааст ва таъкид менамояд, ки ин нишондиҳандаҳо барои сифати баланд ва эътимоднокии иттилоот мутобиқи СБҲМ мусоидат менамояд (сах. 105). Дар қадвали 2.3.4 вазъи ифшои маълумот оид ба ҳузури сармояи худӣ дар мисоли корхонаҳои гуногун таҳлил карда шудааст ва хулоса карда шудааст, ки мавҷуд набудани тавсияҳои методӣ оид ба тавзеҳоти иловагӣ дар боби сармояи худӣ барои датрасии саҳеҳияти маълумот ба истифодабарандагони манфиатнок монеа эҷод менамояд. Бинобар ин, пешниҳоди тавзеҳоти иловагӣ оид ба ҳузури унсурҳои алоҳидаи сармояи худӣ ба манфиати кор аст, ки дар расми 2.3.5 муаллиф пешниҳод намудааст (сах. 114-115). Таҳияи тавзеҳоти иловагӣ оид ба унсурҳои алоҳидаи сармояи худӣ имконият медиҳад, ки истифодабарандагони дохилӣ ва берунӣ бо иттилооти саҳеҳ ва эътимоднок таъмин карда шаванд.

Унвонҷӯ дар баррасии боби сеюми диссертатсия **«Рушди методикаи санчиши аудитории сармояи худӣ»** таъкид менамояд, ки санчиши аудиторӣ барои баҳодихии эътимоднокии нишондиҳандаҳои ҳисоботи молиявӣ зарур мебошад. Дар чараёни санчиши аудитории сармояи худӣ яке аз унсурҳои асосӣ ва муҳим сарчашмаҳои иттилоотӣ мебошанд. Муаллиф таъкид менамояд, ки дар мавриди гузаронидани санчиши аудитории сармояи худӣ ба ғайр аз сарчашмаҳои иттилоотӣ, инчунин дуруст баҳодихии амволи аз моликони ба сифати ҳисса ба сармояи оинномавӣ воридшуда зарур мебошад. Ҳамчунин, бақияи дебетии ҳисоби 10600 ва сабабҳои сари вақт пардохт нашудани ҳиссаи муассисон (иштирокчиён, саҳҳомон) санчида мешавад. Пешниҳоди муаллифӣ барои кушодани ҳисобҳои иловагӣ ба ҳисоби 33100 «Сармояи иловагӣ» боиси дастгирӣ мебошад, ки барои модули таҳлили ҳисобҳо барои ҳисоби сармояи иловагӣ дар мавриди истифодабарии автоматикунонидашудаи баҳисобгирӣ мусоид мебошад (сах. 121).

Ҳамзамон, унвонҷӯ дар шароити иқтисодиёти рақамӣ зарурати мукамалнамоии асосҳои методи ташкил ва гузарондани санчиши аудитории сармояи худиро зарур мешуморад. Дар расми 3.2.1. роҳҳои тақмил додани низоми аудити сармояи худӣ ва унсурҳои он пешниҳод карда шудааст, ки барои таъмин намудани сифати баланди натиҷаи ҳисоботи натиҷаи аудит оид ба санчиши сармояи худӣ мусоидат менамояд (сах. 136). Муаллиф дар қадвали 3.2.1. расмиёти аудиторӣ тавсияшавадаро дар чараёни аудити сармояи худӣ пешниҳод намудааст, ки роҳи усулҳои гуногуни санчиши аудиториро барои аудиторон вобаста ба ҳаҷми кор ва сохтори ташкилӣ ва фаъолияти корхонаи мушаххас пешбинӣ менамояд (сах. 142-144).

Дар хулоса ва пешниҳодҳои натиҷаҳои асосии таҳқиқоти диссертатсионӣ, инчунин тавсияҳое, ки аҳамияти назариявӣ ва амалӣ доранд, пешниҳод гардидаанд.

Дарачаи саҳеҳии натиҷаҳои таҳқиқот бо истифодабарии усулҳои махсус дар рафти иҷрои диссертатсия, боэътимодии маълумот, ҳаҷми кифояи

маводи таҳқиқшуда, коркарди омории натиҷаҳои таҳқиқот, маърузаҳо дар конференсияҳои илмию амалӣ тасдиқ мешавад.

Дар амалия хулоса ва тавсияҳо барои татбиқи натиҷаҳои кори диссертатсионӣ ва дар асоси таҳлили илмӣ ҷанбаҳои назариявӣ таҷрибавӣ бароварда шудааст, ки аз эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқот дарак медиҳад.

Асоснокии ва эътимоднокии хулосаҳо ва тавсияҳои дар диссертатсия зикршуда.

Диссертатсия дар умум, мувофиқи сохтор, мазмун ва пайдарпайии мантиқӣ ба мақсадҳо ва вазифаҳои гузашташудаи таҳқиқот мувофиқат мекунад.

Дар диссертатсия ба таври кофӣ масъалаҳои ташкил ва пешбурди баҳисобгирии муҳосибӣ ва аудити сармояи худӣ дар шароити муосир ва роҳҳои мукамалгардонии он дар шароити иқтисоди рақамӣ таҳқиқот бурда шудааст. Муаллиф ҷанбаҳои назариявӣ ва методиро бо натиҷаҳои амалӣ дар корхонаҳои шакли молияташон гуногун таҳлил намуда, истифодабарии онро дар амалия ва дар асоси он роҳҳои тақмили таъминоти методии баҳисобгирии муҳосибӣ ва аудити сармояи худиро пешниҳод намудааст.

Истифодабарии ва амалинамоии он асоснокии натиҷаҳои таҳқиқоти гузарондашуда, инчунин хулоса ва пешниҳодҳои дар диссертатсия ташаккулёфтaro таъмин менамояд. Дарачаи эътимоднокии натиҷаҳои ба даст омадаро баҳо дода, бояд қайд қайд намоем, ки дар ҷараёни тайёр кардани диссертатсия миқдори зиёди корҳои илмӣ, монографияҳои олимони ватанӣ ва хориҷӣ, санадҳои меъёрий-ҳуқуқӣ, маълумотҳои Агентии омори назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, инчунин ҳисоботи баъзе корхонаҳо истифода бурда шудаанд.

Аҳамияти илмӣ, амалӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоии натиҷаҳои диссертатсия бо нишон додани тавсияҳо оид ба истифодаи онҳо.

Аҳамияти илмӣ таҳқиқот. Аҳамияти илмӣ натиҷаҳои таҳқиқот дар асосноккунии назариявӣ ва методии тақмили баҳисобгирӣ ва аудити сармояи худӣ дар асоси талаботҳои СБҲМ ва иқтисоди рақамӣ зоҳир

мешавад. Пешниҳод ва тавсияҳои дар диссертатсия коркардшударо ба сифати воситаи тасҳеҳи ҳисоботи молиявӣ дар доираи баҳисобгирии сармояи худӣ бо мақсади боз ҳам такмил додани механизми амалии низоми баҳисобгирии муҳосибӣ ва аудити сармояи худӣ дар корхонаҳои саноатӣ истифода бурдан мумкин аст. Пешниҳодҳои мушаххаси муаллифро ҳангоми таҳияи «Ҳисобот оиди тағйирёбии сармояи худӣ», тавзеҳот ба ҳисоботи молиявӣ дар корхонаҳои шакли моликиятшон гуногуни Ҷумҳурии Тоҷикистон истифода бурдан мумкин аст.

Аҳаммияти амалии таҳқиқот дар он ифода мегардад, ки натиҷаҳои таҳқиқоти диссертатсионӣ метавонанд барои ошкор намудан ва рафъи мушкилиҳои такмили баҳисобгирӣ ва аудити сармояи худӣ дар шароити иқтисоди рақамӣ коркард шуда, муқаррароти таҳиягардида имкон медиҳад, ки эътимоднокии иттилоот оид ба сармояи худӣ дар шароити муосир баланд бардошта шавад. Тавсияҳои таҳияшуда метавонанд дар корхонаҳои шакли моликиятшон гуногун ба кор бурда шаванд. Муқаррароти назариявӣ ва тавсияҳои амалии таҳқиқот дар раванди таълимии зинаи бакалаврият ва магистратура истифода мешаванд.

Аҳаммияти иқтисодӣ таҳқиқот аз он иборат мебошад, ки натиҷаҳои диссертатсия метавонанд ба рушди таъминоти ташкилӣ - методии баҳисобгирӣ ва аудити сармояи худӣ дар корхонаҳои ватанӣ таъсири мусбӣ расонда, самаранокии қабули қарорҳои идоракуниро аз тарафи роҳбарияти корхонаҳои мазкур таъмин намоянд.

Аҳаммияти иҷтимоии натиҷаҳои диссертатсия дар он аст, ки ба баланд бардоштани шаффофият ва эътимоднокии ҳисоботи молиявии корхонаҳо мусоидат мекунад ва барои сармоягузoron ва дигар ҷонибҳои манфиатдор муҳим аст. Маълумоти бозътимод дар бораи сармояи худӣ имкон медиҳад, ки қарорҳои оқилонаи идоракуни қабул карда шаванд, хавфҳо кам ва бӯҳрони молиявӣ пешгирӣ карда шуда, дар маҷмӯъ ба суботи иқтисодию иҷтимоии субъектҳои хоҷагидор мусоидат намояд.

Нашри натиҷаҳои диссертатсия дар маҷаллаҳои тақризшавандаи илмӣ. Мақолаҳои интишоршудаи муаллифӣ иқтибосҳои илмӣ ва хулосаву пешниҳодҳои дар диссертатсия ҷой доштара дар худ инъикос намудаанд. Доир ба мавзӯи таҳқиқот 16 кори илмӣ бо ҳаҷми умумии 11,2 ҷузъи ҷопӣ (аз ҷумла 7,8 ҷузъи ҷопӣ аз муаллиф), аз онҳо 7 мақола дар маҷаллаҳои тақризшавандаи Ҷумҳурии Тоҷикистон ба нашр расонида шудааст.

Мутобиқати таҳассуси илмӣ довталаб ба дараҷаи илмӣ.

Раҳматзода М.Д. мутахассиси соҳаи баҳисобгирии муҳосибӣ, таҳлил ва аудит буда, имконият дорад мустақилона масъалаҳои вобаста ба ин самтро ҳаллу ҷавоб намояд ва кори диссертатсионии унвонҷӯ ба самти таҳассуси ӯ мутобиқ мебошад. Мавзӯи таҳқиқоти диссертатсионӣ, сохтор ва мазмунҳои кори иҷрошуда ба талаботҳои муқарраршудаи паспорти таҳассусии 08.00.08 – Баҳисобгирии муҳосибӣ ва аудит мувофиқат мекунад. Натиҷаҳои гирифташуда аз таҳқиқоти диссертатсионӣ ба талаботҳои мавҷуда оиди чунин корҳо сувофиқат мекунад. Довталабро ҳамчун корманди илмӣ тавсиф намуда, бояд донишмандӣ, масъулиятнокӣ, қобилияти ба дараҷаи баланд анҷом додани кори илмӣ, мустақилона қабул кардани қарорҳо ва роҳҳои расидан ба мақсаду вазифаҳои ба миёнгузошта бояд таъкид карда шавад.

Эродҳо ва баъзе тавсияҳо ба диссертатсия:

1. Дар зербоби 1.1 муаллиф тавсифи сармояро ҳамчун объекти баҳисобгирии муҳосибӣ ва ҳисобот дар таҳқиқотҳои олимони хориҷӣ таҳлилу баррасӣ намудааст. Нуқтаи назари олимони ватанӣ оид ба мафҳуми сармояи худӣ кам таҳлил карда шуда, пурра қушода нашудааст. Агар тавсифи сармояи худӣ дар асарҳои олимони ватанӣ, хориҷӣ ва муқаррароти СБҲМ бештар таҳлил карда шуда, нуқтаи назари муаллифӣ баён карда мешуд, сифати таҳқиқот беҳтар мегардид.

2. Зербоби 1.2 - танзими меъёрӣ-ҳукукии баҳисобгирӣ ва аудити сармояи худӣ дар сатҳи байналмилалӣ ва миллий ба таври мушаххас таҳқиқ карда шуда

бошад ҳам, таваҷҷуҳи бештар ба санадҳои танзимкунандаи фаъолияти Ҷамъиятҳои сахомӣ ва ҶДММ дода шудааст.

3. Дар зербоби 1.3 таҷрибаи байналмилалӣ баҳисобгирии сармояи худӣ дар мамолики гуногун мавриди таҳлилу баррасӣ қарор гирифтааст. Вале таҷрибаи корбурди МСФО дар мамлакатҳои ҳамсоя (Узбекистон, Қазоқистон ва ғ.) аз доираи омузиш дур мондаанд.

4. Дар қадвали 2.1.1 сохтори сармояи худии ҶСК «Зухал» дар се соли ҳисоботӣ таҳлил карда шудааст. Аммо, маълумот оиди фаъолияти корхона, тағйирёбии нишондиҳандаҳои унсурҳои алоҳидаи сармояи корхона кушода нашудааст ва он шарҳи иловагиро талаб мекунад.

5. Дар расмҳои 2.1.3 ва 2.1.4 мафҳумҳои модел ва амсила истифода шудааст. Ба андешаи мо ин ҳар ду як мафҳумро ифода мегамоянд.

6. Агар дар боби сеюм шакли ҳисоботи аудиторӣ вобаста ба предмети таҳқиқот коркард ва пешниҳод карда мешуд, ҷанбаи амалии кор беҳтар мегардид.

Бояд қайд намуд, ки камбудии нумбаршуда ба мазмуну муҳтавои диссертатсия таъсири ҷиддӣ намерасонанд ва сатҳи назариявӣ, амалию методии диссертатсияи баррасишавандаро коҳиш намедиханд.

Мутобиқати барасмиятдорӣ диссертатсия ба талаботи Комиссия

Диссертатсияи Раҳматзода Мавзунахон Даврон ҳамчун кори илмӣ ба анҷом расида ба ҳисоб рафта, таркиб ва сохтори он бо тавсияву асосноккунӣ дар сатҳи баланди илмӣ - назариявӣ навишта шуда, ба талаботҳои гирифтани унвони илмӣ номзади илмҳои иқтисодӣ, омода намудани диссертатсия ва таҳлили диссертатсия дар шурои диссертатсионӣ ва дигар меъёрҳои муқаррарнамудаи “Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ (Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, таҳти № 267) ҷавобгу мебошад.

Диссертатсияи доғалаби дараҷаи илмӣ ба меъёрҳои гирифтани дараҷаи илмӣ номзади илмҳои иқтисодӣ, омода намудани рисола ва

санчиши кори диссертатсионӣ дар Шурои диссертатсионӣ ва дигар талаботи Низомномаи Шурои диссертатсионӣ, тартиби додани дараҷаҳои илмӣ ва тартиби бақайдгирии давлатии рисолаҳои дифоъшуда, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон № 267 аз 30 июни соли 2021 тасдиқ шудааст мутобиқат менамояд.

Кори диссертатсионӣ бо забони фаҳмо ва истилоҳоти қабулшуда навишта шуда, ороиши диссертатсия тағйиротро талаб намекунад. Автореферат ва мақолаҳои илмӣ ба таъб расидаи унвонҷӯ таркиби асосии диссертатсияро дар бар гирифта, натиҷаҳои таҳқиқотро ҳамчун дастоварди нави илмӣ ҳисобидан мумкин аст. Ҷанбаҳои муҳими мундариҷаи кор дар автореферат инъикос ёфтаанд, ки предмети асосии дифоъ мебошанд. Бинобар ин, талабот дар ин бобат дар маҷмӯъ қонеъ карда мешавад.

Хулоса

Таҳқиқоти диссертатсионии Раҳматзода Мавзунаҳон Даврон дар мавзӯи “Мукаммалгардонии методикаи ташкили баҳисобгирӣ ва аудити сармояи худӣ” барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои иқтисодӣ аз рӯйи ихтисоси 08.00.08 – Баҳисобгирии муҳосибӣ ва аудит пешниҳод шудааст, кори илмӣ мукаммал ва баанҷомрасида буда, дар он натиҷаҳои нави назариявӣ ва амалии аз ҷиҳати илмӣ асоснок ба даст оварда шудаанд.

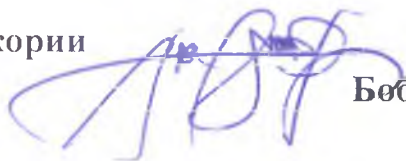
Мубрама, навгонӣ, асоснокӣ муқаррароти асосии илмӣ, хулоса ва пешниҳодҳо, инчунин аҳамияти он барои илми иқтисодӣ ва амалияи пешбурди баҳисобгирии муҳосибӣ гувоҳӣ медиҳад, ки таҳқиқоти диссертатсионӣ умуман ба талаботи бандҳои 31, 33, 34, 35 Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, № 367 тасдиқ шудааст, ҷавобгӯ мебошад ва муаллифи он – Раҳматзода Мавзунаҳон Даврон барои додани дараҷаи илмӣ номзади илмҳои иқтисодӣ аз рӯйи ихтисоси 08.00.08 – Баҳисобгирии муҳосибӣ ва аудит сазовор мебошад.

Дар чаласа 10 - нафар иштирок намуданд. Натиҷаи овоздихӣ: «тарafdор» - 10 нафар, «зид» - нест, «бетараф»-нест.

Такриз дар чаласаи ғайринавбатии кафедраи баҳисобгирии муҳосибӣ ва аудити Донишгоҳи байналмилалии сайёҳӣ ва соҳибкори Тоҷикистон муҳокима ва тасдиқ карда шудааст. (протокол №11/1 аз 14 августи 2025).

Раиси чаласа:

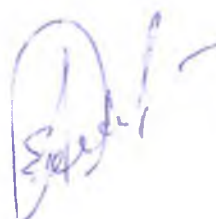
**мудирӣ кафедраи баҳисобгирии
муҳосибӣ ва аудити Донишгоҳи
байналмилалии сайёҳӣ ва соҳибкори
Тоҷикистон, н.и.и., дотсент**

Бобоев А.М.

Эксперт:

**дотсенти кафедраи баҳисобгирии
муҳосибӣ ва аудити Донишгоҳи
байналмилалии сайёҳӣ ва соҳибкори
Тоҷикистон, д.и.и., дотсент**

Раҳимов С.Х.

**Котиби чаласа: ассистенти
кафедраи баҳисобгирии
муҳосибӣ ва аудит**

Оқилов Ф.М.

Имзои Бобоев А.М., Раҳимов С.Х. ва Оқилов Ф.М.-ро тасдиқ менамоям:

**Сардори раёсати кадрҳо ва корҳои махсуси
Донишгоҳи байналмилалии
сайёҳӣ ва соҳибкори Тоҷикистон**

Чураев Ш.Н.

(734025, Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш. Душанбе, хиёбони Борбад 48/5.
Сомонаи расмӣ: <https://www.iutet.tj/> / E-mail: dsx_ips@mail.ru, Тел: +992
234-88-00) 14.08.2025